

1) označiti pjesme iz Kantuala koje nisu prikladne da se pjevaju preko Mise,

2) označiti koje pjesme mogu doći u obzir za pjevanje kod ulaza, prikazanja i pričesti u pojedina vremena i blagdane.

3) izabrati iz blaga naše pučke religiozne poezije pjesme koje su prikladne da uđu u misnu liturgiju, a nisu uvrštene u Kantual.

4) organizirati akciju da pjesnici, glazbenici i liturģičari stvore dovoljan broj pučkih pjesama koje odgovaraju liturģijskim tekstovima cijele crkvene godine, da se može dolično izdati naš hrvatski *pučki gradual* i da zajedno s drugim kršćanskim narodima možemo na vrijeme učiniti ovaj izvanredno važan korak u približavanju liturgije kršćanskom puku

Fra Jure Radić

OLTAR BEZ KRIŽA

Kratko razmišljanje

Svuda u svijetu takmičenja. Utakmice između sportaša za naslove prvaka i pobjedničke pehare. Ima plemenitih takmičenja u prikupljanju pomoći nastradalima. Ima manje plemenitih utakmica — u naoružanju, u »osvajanju svemira« ... Slušaš i čitaš o tome na svakom koraku, u svakom društvu.

Takmičimo se sada i crkveni ljudi, tko će biti napredniji, revolucionarniji, originalniji. Na mnogim je stranama plemenito takmičenje o sprovođenju koncilskih poruka i odluka, o produbljivanju vjerskog života putem liturģijske reforme, kroz pouku polaznika crkve, a i traganjem za onima, koji su se Crkvi »izmakli« — udaljili... Činjenice, otkrivene anketama i statistikama, a očite i bez njih, pokazuju, da naročito gradovi, i oni — nekada »katolički«, vjerski samo životare. Da ogromna većina uopće više nema nikakve veze s Crkvom, Božjom zajednicom. Ne prakticira vjerski život: ne dolaze ni na nedjeljnu svetu misu, ne šalju djecu na vjeronauk, kod kuće nema ni zasebne ni zajedničke molitve, možda se djeca katoličkih roditelja više ne krštavaju... Pored divnih crkava, pored župskih stanova i samostana, na katoličkom terenu raste novi — nekršćanski rod.

Preuređivanjem crkve, novim obredima, raznim dodatnim »priredbama« u crkvi (koje, istini na volju, nisu baš neka »liturgija«) želimo privući one, koji su se od Crkve udaljili i one, koji se sa svojim Bogom još »nisu sreli«, a dobre oduševiti — preobraziti u »pionire - apostole«.

Tko bi mogao posumnjati u dobronamjernost svih tih pothvata?! A drugo je pitanje, da li je sve što se na tom području radi svrsishodno, konstruktivno! Dobiva se utisak, kad se malo bolje zagleda u tu »suvremenu aktivnost u Crkvi«, da je suviše individualizma, subjektivizma, prečesto i avanturizma. Čini se da — sakrivajući se pod frazu o punini djelovanja Duha Svetoga u svakom kršćaninu - smatra svatko samoga sebe glasnogovornikom Duha Svetoga, nepogrešivim tumačem Koncila i potreba Crkve u ovaj čas povijesti. Papi — Poglavaru Kristove Crkve i Petrovom nasljedniku — pokušava se (ne samo u Holandiji) ograničiti »nepogrešivo učiteljstvo« tako daleko, da za praksu uopće ništa ne ostaje, a sebi se prisvaja neograničenu »nepogrešivost«.

II Vatikanski Sabor je poručio i naredio, da se razvija kolektivna suodgovornost svakog pojedinca, pogotovo biskupa i svećenika, a i ostalih članova Božjeg naroda, za čitavu Crkvu, i za svaki, i najudaljeniji kutić Crkve, za svakoga, i nepoznatog, člana crkvene zajednice.

Divno je to. Svijest zajedništva svih članova Božje obitelji na Zemlji — u ovoj suznoj dolini — ali na putu prema radosnom cilju u Očevjoj kući.

Nitko u svojoj boli i nevolji se ne smije osjećati usamljenim, prezrenim, zapuštenim... Svi braća i sestre. Svi preporođeni i ujedinjeni u sakramentu krštenja. Svi povezani ne samo istim idealima, istom vjerom i nadom, nego u svima nama struji isti natprirodni život — život milosti — život božanski. Krist — prvorođeni među nama, Alfa i Omega našeg života, nas sve ne samo povezuje u jednu organiziranu zajednicu, nego nas sve — alko ne stavljamo svojevolutno prepreke — neprekidno oživljava svojim životom, svojim Tijelom i Krvlju.

Svijest organskog zajedništva nužno rađa, — ako smo dosljedni, ako znamo logično i normalno misliti, — svijest radosti, sigurnosti — ali i svijest odgovornosti — ovisnosti! Ta svijest odgovornosti, obveza i ovisnosti u organizmu Kristovu nikako ne sputava razvoj ličnosti. Naprotiv, to baš

pomaže da se pojedinac do krajnosti usavrši — ne kao izgubljena jedinka — nego kao organ najsavršenijeg i najuzvišenijeg organizma — Tajanstvena Tijela Kristova.

Biblijsko shvaćanje

Tko ne shvaća i ne prihvaća svesrdno, ne samo u teoriji, nego u praksi, u svagdanjem životu, — Kristovu prisposobu o vinovoj lozi — o čokotu i grančicama (Iv 15, 1—11) i Pavlovu definiciju o Kristu-glavi i vjernicima-udovima Krista (Rim 12; 1 Kor 12), taj nikako ne može tvrditi, da je konstruktivni član Crkve!

Zato je izašlo toliko dekreta i direktiva o zajedničkoj odgovornosti, o planskom radu u Crkvi. Zbog toga su potrebni, i na mnogim su mjestima već osnovani razni odbori, komiteti, sekcije... U biskupijama i metropolijama, na međudijecezanskom i čak kontinentalnom opsegu... Mnogo odbora, mnogo rezolucija... Objavljuju se učene rasprave (u tolikom opsegu da ih nitko više ne može slijediti), izbacuju se zvučne parole, nagovještava se vjerska renesansa...

Praksa pak je suprotna. Na svim stranama individualizam, subjektivizam, samovolja... Složni su oni, koji žele u svemu anarhiju. Koji se žele osloboditi svih obveza — prema Bogu, Crkvi i Božjem narodu. Koji demonstriraju i sablažnjavaju Božji narod svojim ispadima na zatvorenim prostorijama i na javnim skupovima, preko sredstava javnih komunikacija... Na trgovima, u kafanama... Tražeći »oslobođenje« od obveza (slobodno preuzetih). Zaboravljajući na potrebe Božjeg naroda (u svojoj zemlji, a pogotovo u zapuštenim i neobrađenim predjelima svijeta — u krajevima bez crkava i svećenika, u bijedi i kulturnoj nerazvijenosti!).

Konstruktivna strana, nažalost, nije tako jednodušna. Na svakom koraku čuješ od dobronamjernih (ne uzimajući u obzir one koji sve kritiziraju, svaku reformu odbacuju!), da svaki svećenik radi po svojju, da je u svakoj crkvi drukčije... Da se već čovjek ne snalazi. Da se više ne zna što je pravo i što krivo, jer u svakoj se crkvi, na svakom skupu, od svakog svećenika i reformatora čuje, da tako mora biti, da tako traži Koncil, liturgijska reforma...

U svijetu je, istina, postalo — nažalost — skoro sve relativno. I u modi, i u politici. U odgojnim metodama, i čak u zakonodavstvu... Sve pod izgovorom: nove prilike, nove po-

trebe... Nije naše, da o tome raspravljamo, da te pojave ovdje analiziramo. Tko zna čitati povijest, lako će doći do sigurnih zaključaka.

Druga je činjenica za nas mnogo interesantnija i važnija. Naši vjernici, pravi vjernici, živi članovi Crkve, žele baš u ovom haosu nesigurnosti i prevrtljivosti, nešto stabilno — sigurno. Nešto, na što se mogu osloniti. U što se mogu uzdati. Nešto se ponosno i suvereno uzdiže iznad talasanja svagdanjosti, promjenljivosti...

Nije Krist slučajno govorio o Petru-pećini kao temelju Crkve (Mt 16, 18). Svakako je tu u pitanju najprije dogma i moral, ali i unutarnja sigurnost, svijest stalnosti — stabilnosti. Jednodušnosti i jednoobraznosti (barem u jednakim uslovima) u vanjskoj manifestaciji unutarnjeg uvjerenja i bogoslužja.

Svaka reforma, pogotovu ona koja zasiže u vjekovnu tradiciju, u osjećaje, bolna je operacija — iako je još tako korisna i potrebna. A koja operacija nije bolna?!

Treba odati priznanje našem vjernom puku, da je uglavnom lijepo i trijezno prihvatio sadašnju liturgijsku reformu. Može se reći svuda, gdje god je svećenik — učitelj i pastir duša, blagorazumno i blagovremeno sve protumačio, kako traže dekreti, kako je toliko puta, i sa suzama u očima, savjetovao Sveti Otac.

A da li je u tome bilo zaista u pastoralnom kleru, kod svih nadležnih i odgovornih, kod svih radnika u Božjem vinogradu, jednodušnost — i jednoobraznost — složnost? Božji narod odgovara: »Svaki svećenik po svoju! — U svakoj crkvi drukčije! Tko da se snađe?!«

Istina je, da u novim liturgijskim knjigama nema tako strogih propisa, kako je to bilo u nekadašnjim. Da se dozvoljavaju razne varijante. U komentarima je rečeno, da je sve to zbog pastoralnih razloga. No, drugo je pitanje da li je pastoralno mudro i opravdano, da su u istom mjestu, u istoj biskupiji i pokrajini, u istom narodu razlike — varijante u načinu bogoslužja i propovijedanja riječi Božje.

Kud god kreneš, svuda čuješ od vjernog naroda, od dobrih i dobronamjernih, da ih smeta raznolikost u svetim obredima u našim crkvama. Kako je rečeno i ranije: oni žele u toj zbrci i nesigurnosti svijeta — u crkvi, u Božjoj službi — uzvišenu sigurnost, stabilnost i jednakost.

Oltar prema narodu

Najočitiji znak liturgijske reforme je oltar okrenut prema narodu. Nema smisla danas ponavljati, kakve su bile službene i nadležne upute u tom pitanju. Sigurno je jedno: često, prečesto se pristupalo tom delikatnom poslu bez trezvenosti, bez osjećaja za harmoniju Božje kuće — zajedničke kuće Božjeg naroda, bez osjećaja za osjetljivost Božjeg naroda (a reforma je zbog naroda — ne zbog svećenika i nekih pojedinaca!), bez prethodne solidne priprave i tumačenja vjernicima, bez razgovora sa predstavnicima Božjeg puka (sve u ime naroda!), — i da bude tragedija gora: bez osjećaja za umjetnost i duh liturgijske reforme. Kakvi su sve »provizorni oltari« postavljeni — i koliko je umjetničkih, arhitekturnih crkve odgovarajućih predmeta uništenih! No, to su prošla vremena, pa nema smisla o njima govoriti!

I za tu »reformu«, kako za sve ostalo, osnovane su razne komisije, na svim mogućim nivoima. Statistike i službeni izvještaji o njima govore. Postoji čak utakmica gdje će biti više takvih odbora i komisija. Ali sve na papiru. Niti se komisije i odbori sastaju, niti ih bilo tko išta pita... Glavno je, da postoje u arhivu — za povijest!

Sve naglašavamo, da je prošlo vrijeme individualizma i feudalizma u Crkvi. Da je svećenik — ne »gazda« — nego »sluga« Božjeg naroda. A on u svojoj gorljivosti za reforme niti koga pita, niti se s kim savjetuje — osim možda s onima, koji se ne usuđuju izraziti svoje mišljenje, još manje otvoreno reći svoje neslaganje!

Kakve su sve nakaze postavljene — montirane, da se na njima služi najsvetija žrtva — jedinstvena — božanstvena žrtva Novog zavjeta. Žunilo se, da susjed ne bi možda pretekao. A to takmičenje nije preporučeno u nijednom službenom dekretu, još manje duhom koncila, na koga se u takvim slučajevima poziva.

Čak ni stručnjak — arhitekt nije garancija, da će takva stvar zaista uspjeti, jer nije dovoljno biti arhitekt nego treba da ima i poznavanje liturgijskih propisa i duha, za crkvene propise i osjećaj vjernika.

Smatram, da bi bilo u duhu suodgovornosti u Crkvi, (preko uskih dijecezanskih, pokrajinskih, pa čak nacionalnih granica!), o kojem se toliko govorilo za vrijeme Koncila i poslije njega, da se u okviru BK odabere nekoliko sposobnih, trijeznih, crkvenim duhom ispunjenih stručnjaka, sveće-

nika i laika, koji bi se prethodno konzultirali i vijećali o namjeravanim popravcima u crkvama. Ne možemo, barem ne bi smjeli dozvoliti, da se ukus (često neispravan) pojedinca nameće zajednici. Treba znati: svećenici, upravitelji župa i rektori crkava odlaze, a crkva i narod Božji ostaju! A svi popravci idu na račun vjernika, zato ne smiju biti protiv njihovih interesa!

Necu se u ovom članku pozabaviti pitanjem, kako se rješavalo pitanje svetohraništa, jer bi trebalo o tome nešto više raspravljati. Želio bih ovdje pokrenuti samo jedno pitanje: pitanje križa na oltaru.

Nekada su bili tako strogi propisi, da mora biti križ najvažniji objekt na oltaru. I prve direktive u vezi sa oltarom prema narodu govornile su, da mora biti križ na takvom mjestu — na oltaru ili u blizini — da ga ima celebrat pred očima za vrijeme služenja svete mise.

Vidjeli smo različita riješenja: jedni su stavljali na oltar ogromne križeve, drugi pak pored oltara onog, koji se nosi u procesijama, iako nisu nikada imali istinskog »ulaza« . . . U jednoj sam crkvi vidio, da je bio veliki zidni križ obješen na debelim lancima iznad oltara. Bilo je, istina, u jednoj tadašnjoj rubrici rečeno, da može križ i »visjeti«. No, da li je ono riješenje bilo estetsko, harmonično, u duhu arhitekture ili neke posebne simbolike, toga nisam mogao pronaći, niti mi je itko znao objasniti. Za mene lično je bilo u najmanju ruku »neukusno« .

Križevi nestaju

Kasnije su počeli križevi da se smanjuju. Postali su već skoro »mikroskopski« - teško vidljivi, dok nisu u većini slučajeva uopće nestali s oltara. Zato pak su ostali svijećnjaci. I ti, da bude originalno, poredani svi na jednu stranu oltara - na oltaru ili uz oltar. Čak se nalaze na oltaru ne samo vaze s cvijećem nego čak i cvijetni lonci sa zemljom . . . Da o loncima pod oltarom i oko njega uopće ne govorimo.

A govorimo, da je oltar — Kalvarija — žrtvenik križa . . .! Da je misa obnavljanje, ne samo Zadnje večere nego, i to suštinsko obnavljanje, tajanstveno, ali istinito, kalvarijske Kristove žrtve — žrtve križa!

Sada često stoje »novi oltari« prazni — kao sto u gostionici. Čak i gore. Jer i tamo se naime, u boljim lokalima, nađe neki ukras. A u uređenim domovima, u sredenim obite-

ljima, nikad nećeš naći sto bez vaze s cvijećem. Sto, na kojem se zajednički hrani obitelj, mora biti simbol radosti, topline, domačnosti, pa zato treba i neki ukras.

Nama je oltar svetinja. Sveto mjesto, gdje se obnavlja otajstvo utjelovljenja, smrti i uskrsnuća našeg Spasitelja. Mjesto, odakle nam se dijeli kruh života — kruh koji s neba silazi (Iv 6).

U našim je kršćanskim kućama od nekada bio, a negdje je još ostao križ u obiteljskoj sobi na najčasnijem mjestu. Na našim je oltarima uvijek križ podsjećao na kalvarijsku žrtvu. Bio je, za kršćana, najljepši ukras oltara. A sada ga u mnogim crkvama, na mnogim »suvremenim« oltarima više nema. Nema ga ni za vrijeme mise, ni izvan mise. I vjernici su indigninani. Razočarani. Revoltirani. Lako su oni pregorejeli i cvijeće i brojne svijećnjake, ali ne mogu preboljeti nedostatak križa. Križ — simbol žrtve, vjere i nade, a i bezgranične Kristove ljubavi. Crkva im je postala okrnjena: oltar bez križa — kuća bez svjetla.

Pravdaju se mnogi, da visi križ negdje sa strane. Ali tako da nema nikakve veze s oltarom. A onaj stojeći, koji se nosi u procesiji, u slučaju svečanog ulaza, rijetko se postavlja, jer su takvi liturgijski — svečani ulazi vrlo rijetki.

Nije li, možda za sada nesvjesno, iza uklanjanja križa s oltara opasna tendencija degradacije misterija žrtve svete mise?! Danas polako nestaje križ. Uklanja se. Sutra će se »zaboraviti« veza između križa i žrtve svete mise. Misa će polako postati samo obred — ceremonija. Možda neka »uspomena« — u duhu nekog »lažnog ekumenizma«!

Možda izgleda ovo pitanje na prvi pogled suvišno. Možda će neko reći, da je nepotrebno i — neaktuelno. A aktuelno je, dok nije prekasno. Nijedno krivovjerje nije došlo kao otvorena negacija vjerskih istina — dogmi odmah u početku. Sve je imalo svoju uvertiru, svoju evoluciju. Možda prilično dugu.

Laicizacija i dekristijanizacija u »katoličkim zemljama«, među katolicima, je na pohodu. Ljudi postaju praktični materijalisti. A ti su gori i opasniji od »idejnih« materijalista.

Vratimo križu čast i poštovanje, ljubav i zahvalnost. Križ nam mora biti potpora i utjeha, poticaj i ispit savjesti u našem svagdanjem životu!

Vratimo ga u naše obitelji. U naše stanove. A pogotovo u naše crkve i na naše oltare. Na odgovarajuće, odlično mjesto.

Ne zaboravimo, da i u sada važećim, najnovijim litur-
gijskim propisima stoji: »Isto tako neka bude na oltaru ili
blizu njega križ, da bude dobro uočljiv čitavom skupu!« (t.
270. općih rubrika novog misala). — Ako je svečani ulaz te
se nosi križ prema t. 84. spomenutih općih rubrika misala
i stavlja se za vrijeme mise taj križ na časno mjesto, i vid-
ljivo, kod oltara, smatram, da bi bilo ipak potrebno, da se
izvan mise postavi na oltar odgovarajući križ — simbol našeg
spasenja (1 Kor 1, 23—24; 2, 1—2; Gal 6, 14).

Al. Turk

A. Jones SJ

NOVI HRAM

»Mudrost je sebi sazidala dom« (Izr 11, 1)

Da usavrši svoj umjetnički talenat, za Michelangela se
kaže da je secirao mnoštvo leševa. Tome su dokaz stotine
podrobnih crteža. Međutim, sve je to bila tek priprava. Crteži
nisu pronađeni na stropu Sikstinske Kapele. Svejedno, oni se
ipak tu nalaze: Iza silnog lica nebeskog Oca, na raširenim
krilima kerubina što lete na toj se orijaškoj slici krije pri-
mjena anatomije. Na slici anatomija nije uništena već popu-
njena; skeleti su unaokolo poprimili meso i oživjeli. Doista,
zakon je svakoga života, da ništa potpuno ne umire nego da
svoje elemente na izmaku posuđuje novome životu. Od toga
općeg nacrtu nisu izuzeti ni čovjek ni njegove ustanove:
odatle nestalnost njegovih sila na naglu i potpunu izmjenu.
Kad Bog na poseban način stvara nacrt o čovjeku — upotre-
bit ćemo samo ljudske termine - još se jasnije prikazuje kako je
nacrt neprekinut. Nema tu ni slova staroga spisa ni poteza
staroga crteža a da ne igra svoju ulogu u novom pismu i u
završnom nacrtu. Savršeno djelo, kao npr. Govor na gori,
može se u povijesti činiti neočekivanim, no možete biti sigur-
ni, da je Umjetnik radio stoljećima.

Ali ne samo proroci; i sva čudesna povijest Božjega
naroda nosila je lisnice njegovih crteža mnogo godina prije
nego li će ljudski rod ugledati izžanivanje njegova sjaja i
puni izraz njegova blještavila na licu njegova Sina (usp. Hebr
1, 1—3; 2 Kor 4, 6).

Stari Zavjet bio je priprava, iako ne savršena priprava
na Novi Zavjet. Ne govorimo o ostvarenju formalnih proro-
čanstava. Govorimo o povijesti koja se ponavlja — koja se
sve veličanstvenije ponavlja i tako se značajno ponavlja, da